

De Verenigde Straten van Amsterdam

Concept plan van aanpak

Dit is een publicatie van Meer Democratie en Pakhuis de Zwijger, mede mogelijk gemaakt met steun van de gemeente Amsterdam.

Tekst: Niesco Dubbelboer en Arjen Nijeboer

Amsterdam, april 2021

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	4
Het beeld van de Verenigde Straten	5
Doelen en meerwaarde van de Verenigde Straten	7
Hoe selecteren we de leden?	8
Het proces: agenderen van beneden af en van bovenaf	10
De verhouding tussen Verenigde Straten en de gemeente	12
Communicatie	14
Projectorganisatie en financiën	15
Risico's	16
Vuurwerk in Amsterdam, een casus	17
Bijlage voorbeelden ter inspiratie	19

Samenvatting

Stel je voor, één keer per jaar wordt er in Amsterdam een volksvergadering georganiseerd. Net zoals in Zwitserse kantons waar ze jaarlijks met soms wel 4.500 mensen bij elkaar komen op het dorpsplein om te stemmen over het soort voorstellen die bij ons door de gemeenteraad worden behandeld. Alle burgers van Amsterdam bij elkaar gaat niet lukken, maar wat als er van elke straat één iemand vertegenwoordigd is? Dan komen we in Amsterdam met zo'n viereneenhalfduizend medeburgers samen! Elke straat of elk buurtje kent minimaal wel één actief iemand die zich bekommert om wat er gebeurt in de directe omgeving. Elke straat of buurt heeft wel een buurtapp of Facebookgroep waarin afwisselend sociale activiteiten en zaken over veiligheid met elkaar gedeeld worden. Oe simpel is het om in elke app groep de vraag te stellen wie de centrale aanspreekpersoon zou willen zijn; voor een jaar of misschien twee jaar. Deze persoon hoeft niet veel meer te doen dan in de gaten houden wat er speelt aan gemeenschappelijke zaken. Denk aan zwerfvuil in de straat, kapotte lichten, eenzame buurtgenoten die lichte hulp nodig hebben of een slecht wegdek. Maar als er iets speelt dat de buurt overstijgt, dan is het gemakkelijk als de contactpersonen uit de nabij gelegen buurtjes en straten met elkaar in contact komen om te overleggen of er gezamenlijke actie nodig is in de richting van de gemeente. En als het onderwerp zo groot is dat het speelt in de hele wijk, stadsdeel of gemeente, dan wordt dit onderwerp 'opgetild' naar dat niveau en uiteindelijk komt het terecht op de agenda van de volksvergadering. En omgekeerd brengt de gemeente ook onderwerpen onder de aandacht van de leden van de Verenigde Straten van Amsterdam, al dan niet voor de volksvergadering later in het jaar. De gemeente vraagt bijvoorbeeld via alle aanspreekpersonen of er in de buurtapp een enquête te delen. Zo haalt de gemeente snel en representatiever meningen, ideeën, wensen en/of klachten op.

Eén keer per jaar komt de volksvergadering feestelijk bijeen in een grote evenementenhal. Op deze feestdag komen alle afgevaardigden van de straten en de buurtjes bij elkaar om te discussiëren en te besluiten over een of meer heikele onderwerpen die iedereen in de gemeente bezighouden. De heikele kwestie die centraal staat is goed voorbereid in de maanden ervoor door een gemengd projectteam. Gemengd samengestelde werkgroepen met vertegenwoordigers vanuit de hele stad hebben dan al gekeken naar de aard van het probleem en hebben mogelijke oplossingen geïnventariseerd. Op de volksvergadering worden deze oplossingen nog een keer besproken en daarna over besloten. De gemeenteraad wordt er uitdrukkelijk bij uitgenodigd om de besluiten, die door de volksvergadering genomen worden, diezelfde dag nog te bekrachtigen.

Dit idee is geïnspireerd op de Zwitserse volksvergadering, de voorbeelden uit de oude stadstaat Athene en gecombineerd met ervaringen met de burgerberaden, waar gelote burgers samenkomen om als een representatieve afspiegeling van de burgers van de gemeente na te denken over het oplossen van heikele kwesties.

Afgevaardigden worden geloot of voorgedragen vanuit de straten en buurtjes zelf. Deze persoon wordt uitgenodigd om één of maximaal twee jaar die rol te vervullen. Daarna rouleert het, zoals het in het aloude Griekenland ook ging.

Het is bedoeld om andere manieren te vinden om de aanwezige kennis en betrokkenheid van vele burgers een betekenisvolle plek te geven in de politieke arena. Het is een andere vorm van representatie die fijnmaziger is en vanuit de plek gedacht waar de verbinding van mensen het grootst mee is: hun buurt of straat.

Inleiding

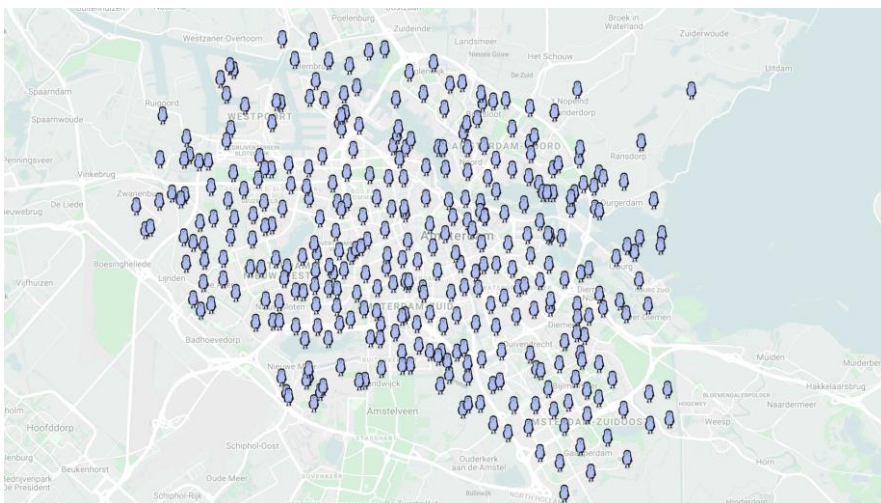
Het idee voor de Verenigde Straten van Amsterdam werd geboren op 9 november 2019 in het Amsterdamse Hyperion Lyceum. Onder die titel organiseerde de gemeente Amsterdam op die dag samen met maatschappelijke partners en actieve Amsterdammers een manifestatie waar honderden mensen samen kwamen met ideeën over het versterken van de democratie in Amsterdam. Op die feestelijke dag met optredens, deelsessies, interviews en uitreikingen, stonden drie zaken centraal: de ondertekening van het Maatschappelijk Akkoord¹, de bekendmaking van de nieuwe kinderburgemeester en de verkiezing van de meest Verenigde Straat van Amsterdam.

Een aantal aanwezigen vond deze laatste naam te mooi om niet verder te gebruiken en het zette hen aan het denken. Wat als we echt een Verenigde Straten zouden organiseren met vertegenwoordigers van alle 4.662 straten van Amsterdam, die samenkomen om te spreken en beslissen over zaken van algemeen belang? Een soort volksvergadering als afsluiting van door het jaar heen georganiseerde online en fysieke bijeenkomsten op de verschillende niveaus van de straten, buurtjes, wijken en stadsdelen van Amsterdam?

In een werksessie werd op die zaterdag in november in een gezelschap van zo'n 25 personen over dit plan doorgesproken in aanwezigheid van wethouder Democratisering Rutger Groot Wassink. Besloten werd om het plan verder uit te werken vanuit Meer Democratie en Pakhuis de Zwijger, met steun van de gemeente.

In drie (online) publieksevenementen, gehost door Pakhuis de Zwijger, is het plan vervolgens besproken met burgers, experts en raadsleden uit Amsterdam en andere steden die ervaring hebben opgedaan met vernieuwende vormen van burgerparticipatie. Hieruit bleek, naast kritische feedback, veel enthousiasme en er werden veel waardevolle ervaringen en inzichten gedeeld over hoe dit project tot een succes kan worden gemaakt. Ook hebben we ons laten inspireren door vernieuwende vormen van democratie in het buitenland die raakvlakken hebben met de werkwijze van de Verenigde Straten. Zoals de Zwitserse volksvergaderingen, de G1000's die her en der georganiseerd zijn en natuurlijk de aloude stadstaat Athene, waar roulatie, het bij lot worden aangewezen om publieke taken te verrichten en volksvergaderingen normaal waren.

In deze publicatie zetten we het idee verder uiteen. Hoe kan de Verenigde Straten functioneren? Wat is de meerwaarde? En als we dit daadwerkelijk willen realiseren, wat zijn de volgende stappen?

¹ Het Maatschappelijk Akkoord van Amsterdam is te vinden op <https://ma.ak020.nl/akkoord>

Het beeld van de Verenigde Straten

De Verenigde Straten van Amsterdam is een vorm van volksvergadering die is opgebouwd vanaf het allerlaagste niveau van de straten en buurten en van daaraf stapsgewijs wordt opgeschaald tot op het stadsniveau. Op het laagste niveau gaan we uit van de natuurlijke 'buurtplotjes'. Er zijn duizenden 'buurtjes' in Amsterdam waar bewoners zich informeel hebben verenigd, vaak in een appgroep of een Facebookgroep. Veel van die buurtapps zijn gericht op veiligheid en sociale events. De Facebookgroepen zijn vaak gericht op ruilen van spullen en tips voor kinderen en het vinden van loodgieters en schoonmakers, maar gaan soms ook over publieke en politieke onderwerpen, bijvoorbeeld plaatsing van windmolens of verkeersplannen in de buurt. Het ligt voor de hand om van deze buurten uit te gaan omdat zij zichzelf al als een natuurlijke eenheid beschouwen en al onderling contact hebben en in die zin een 'community' vormen.

Deze groepen benaderen we met de vraag of men het idee van de Verenigde Straten ziet zitten en of men mogelijkheden ziet om onderling een contactpersoon voor te dragen. Omdat we tot dusverre veel enthousiasme zijn tegengekomen, denken we op deze manier duizenden buurtvertegenwoordigers in Amsterdam te kunnen vinden. De buurtvertegenwoordigers zien we als contactpersonen en aanspreekpunten. Zij inventariseren wat er leeft in hun buurtplotje en leggen zaken voor. De buurtvertegenwoordigers bepalen zelf in samenspraak met hun buurt hoe zij overleggen en tot gemeenschappelijke standpunten komen.

Als er onderwerpen in een buurt spelen die buurtoverstijgend zijn, dan worden deze behandeld door de contactpersonen op wijk-, gebieds-, stadsdeel- of stadsniveau. Op elk van deze niveaus brengen we de buurtvertegenwoordigers samen, online en/of fysiek. Minimaal één keer per jaar organiseren we een fysieke bijeenkomst met de vertegenwoordigers van alle buurtplotjes en straten: de volksvergadering van de Verenigde Straten van Amsterdam.

De Verenigde Straten werkt zowel bottom-up als top-down. De bewoners geven zelf aan welke onderwerpen zij graag willen agenderen en welke wensen er leven in hun buurt. Maar het gemeentebestuur gebruikt het netwerk van de Verenigde Straten ook om vragen uit te zetten of draagvlak te peilen voor ideeën en beleidsvoornemens.

Op alle niveaus sluit de structuur van de Verenigde Straten goed aan op het vertegenwoordigende bestel. Binnen de gemeente zetten we een stevige structuur op, zodat input vanuit de verschillende niveaus van de Verenigde Straten goed opgepakt wordt en van adequate respons wordt voorzien. Op het moment dat het duidelijk is dat een kwestie om oplossingen vraagt wordt er samengewerkt met mensen die ideeën aandragen en de medewerkers van de gemeente. Er wordt niet perse gewerkt aan één definitieve oplossing, maar aan meerdere alternatieven, zodat recht wordt gedaan aan de verschillende opvattingen die er leven in de stad rond de kwestie.

Daarnaast krijgen collegeleden, raadsleden en ambtenaren een rol in het proces rond de Verenigde Straten. Er zijn slimme verbindingen tussen de gemeenteambtenaren, de politiek en de leden van de Verenigde Straten met name bij het agenderen van kwesties en het uitwerken van oplossingen voor buurtoverstijgende vraagstukken. Ieder draagt bij uit zijn of haar eigen rol en positie.

Het is belangrijk om een formalistische of bureaucratische aanpak te vermijden. Dat zou dodelijk zijn voor het enthousiasme, de spontane inzet en de creativiteit onder de burgers, die nodig zijn om dit project te doen slagen. We laten het in principe aan de buurten zelf over wie ze uit hun buurtje of straat willen voorstellen als lid van de Verenigde Straten. Ze kunnen hun afgevaardigde kiezen, loten of voordragen. Ook hoe ze onderling overleggen en tot gemeenschappelijke standpunten komen,

leggen we niet van bovenaf op. De ene groep zal zich meer senang voelen bij overleg in de buurtapp en de ander door huiskamerbijeenkomsten te organiseren. We geven wel een korte profielschets mee met een paar kernkwaliteiten die een buurtvertegenwoordiger sterker maken. We geven ook suggesties en ideeën mee hoe een discussie in de buurt gestimuleerd kan worden, maar we houden deze kort en we controleren ze niet. We accepteren dat er buurten zijn die om wat voor reden dan ook geen afgevaardigde aanwijzen bijvoorbeeld omdat het niveau van activiteit veel te laag ligt, al dan niet door een gebrek aan onderlinge cohesie. We gaan wel kijken of we via andere kanalen deze gaten in het 'grid' kunnen invullen, mochten er in sommige wijken teveel van zijn.

Democratie in het oude Athene (artist impression)

“Ik vind de Verenigde Straten een heel mooi concept. Dit plan gaat zorgen dat burgers meer inbreng krijgen dan nu.” – Jennifer Ramsaroep, bewoner en lid buurtplatform Van Deyssel Nieuw West

Doelen en meerwaarde van de Verenigde Straten

Als doelen van de Verenigde Straten en de meerwaarde die dit oplevert zien wij de volgende:

- Een duurzame, structurele vorm van burgerparticipatie.
De kritiek luidt vaak dat burgerparticipatie in Amsterdam te ad-hoc en versnipperd is. Participatie gaat nu vaak per gemeentelijke dienst of per project. Het doel is de Verenigde Straten permanent te maken. Dan heeft de gemeente meteen een vaste infrastructuur voor participatie en hoeft ze niet steeds vanaf nul te beginnen of het wiel opnieuw uit te vinden. Het hebben van een database met duizenden, gelijkelijk over de hele stad verspreide betrokken Amsterdammers, is een zeer waardevolle bron van kennis en potentieel democratische legitimatie. Het kan zelfs een kostenbesparing betekenen, maar dit is uitdrukkelijk niet een doel op zich.
- Impuls voor lokale democratie door meer uitwisseling tussen burgers en bestuur.
We willen dat burgers kunnen aangeven wat hun wensen en behoeften zijn ten aanzien van hun buurt en stad en dat daarop een adequaat antwoord komt. Burgers kunnen ook betrokken worden in belangenafwegingen en meedenken of meewerken aan oplossingen voor heikele kwesties. Als dit positief verloopt, zal het leiden tot meer begrip, vertrouwen en samenwerking tussen burgers en politici.
- Versterken sociale cohesie door meer contact tussen burgers onderling.
Uit de evaluatie van de coöperatieve wijkraad en gelote wijkpanel in Groningen (zie kolom), bleek dat de onderlinge discussies die burgers in de wijkraad hadden, bijdroeg aan het sociale vertrouwen en het vermogen om hulp te vragen. Onderling contact tussen burgers vergroot het sociale kapitaal en de weerbaarheid van een buurt. Het is te verwachten dat de wens sterker wordt om iedereen in de buurt mee te laten doen in de appgroep op het moment dat de appgroep relevanter wordt als platform voor meningsvorming. Hierdoor worden mensen actief benaderd om mee te doen in of buiten de buurtapp-groep.

Het betrekken van een groter, meer inclusief en meer divers publiek.

De fijnmazige infrastructuur en opzet van de Verenigde Straten zorgt er voor dat er een bredere groep mensen betrokken wordt, juist ook in straten en buurten waar mensen minder aan normale participatieprocessen deelnemen. Doordat de dagelijkse gang van zaken en kwesties in hun buurt en leefomgeving centraal staan, spreekt het een grotere groep aan dan alleen diegenen die normaliter in participatieprocessen deelnemen.

- Het uiteindelijke doel is meer tevreden en gelukkige burgers!

“Uiteindelijk is het simpel: hoe meer mensen mee kunnen denken, mee kunnen beslissen over middelen, hoe gelukkiger de samenleving is.” – Emre Ünver, stadsdeelvoorzitter Nieuw-West

Hoe selecteren we de leden?

We beginnen met het inventariseren van de organisch ontstane 'buurtplotjes' die overal in Amsterdam bestaan en die via appgroepen, Facebookgroepen of een andersoortig onderling communicatiekanaal met elkaar in verbinding staan (Signal is in opmars). We inventariseren deze buurtgroepen door aan zoveel mogelijk relevante personen en organisaties die zicht hebben op wat er in buurten en wijken speelt, te vragen om te helpen met deze inventarisatie:

- Gebiedsmakelaars
- Wijkcentra
- Buurtplatforms
- Buurtverenigingen
- Stadsdelen
- Sociale wijkteams
- Huurdersverenigingen
- Grotere appgroepen als Stadmakers, Maak020 Gebied Online, WijAmsterdam,
- Grotere Facebook groepen (zoals Familie Noord met 4.500 volgers)
- Straat- en jongerencoaches, scholen, OBA's, Maakplaatsen, sportclubs (meer jongeren ook betrekken)

Dan zullen er nog steeds gaten in het fijnmazige netwerk overblijven. Deze vullen we op door advertenties in huis-aan-huis kranten, via AT5 en sociale mediakanalen te plaatsen met de oproep aan overige buurtappgroepen en Facebookgroepen om zich bij ons te melden.

Vervolgens benaderen we de contactpersonen van alle buurtgroepen met het plan van de Verenigde Straten en een vraag: zet in jouw appgroep of Facebookgroep de vraag uit wie geschikt zou zijn om buurtvertegenwoordiger c.q. contactpersoon te zijn in de Verenigde Straten. Iedereen in een buurtapp kan mensen voordragen. Soms zal er uit de discussie één duidelijke persoon komen. Als er meer gegadigden zijn, dan bepaalt de buurt zelf wie het wordt (via stemmen, loten of kop of munt).

In een wijk met gaten zetten we het instrument 'loting' in. We benaderen mensen ad random over de wijk verspreid door middel van loting en vragen hen of ze mee willen doen. Over de manier waarop zij communiceren in hun buurt en met hun straat laten we aan henzelf over, maar we bieden wel handreikingen en praktische tips.

Criteria

We geven de buurtgroepen een aantal criteria mee: de buurtvertegenwoordigers moeten weten wat er in de buurt speelt, vertrouwen genieten, enige diplomatieke vaardigheden hebben en bereid zijn om hun taak minimaal 1 jaar uit te voeren. We maken de criteria en de selectieprocedure niet te zwaar. We gaan uit van vertrouwen en goede wil bij de mensen, geven ze wel een paar richtlijnen en ideeën mee, maar gaan de naleving niet afdwingen of controleren. De tijdsinzet schatten we in op gemiddeld 3 uur per week. Mocht er in bepaalde buurten meer aan de hand zijn qua kwesties of activiteiten dan kunnen taken ook onderling verdeeld worden.

Vergoedingen

Over de vraag of er een vergoeding moet zijn voor de buurtvertegenwoordigers, verschillen de meningen. Sommigen zijn bang dat dit de intrinsieke motivatie van deelnemers aantast, anderen vinden het vanzelfsprekend dat als mensen veel tijd besteden aan de publieke zaak, hier ook iets tegenover moet staan. Voor mensen met een laag inkomen kan ook een kleine vergoeding wel een

extra motivatie zijn om deel te nemen. In ieder geval worden onkosten van bijvoorbeeld kinderopvang tijdens vergaderingen of parkeerkosten, vergoed. Een eventuele vergoeding kan ook worden uitgekeerd in de Amsterdamse lokale munteenheid Noppes of in natura, bijvoorbeeld in de vorm van hulp bij het zoeken van een betaalde baan. Ook is geopperd dat iets van middelen naar een buurtfonds kan gaan, waar de groep dan zelf over kan beslissen.

Er moet rekening mee gehouden worden dat een geldelijke vergoeding voor vertegenwoordigers tot een aanzienlijke kostenpost leidt: bij 3.000 buurtvertegenwoordigers en bijvoorbeeld een maandvergoeding van € 150,00 (de maximale belastingvrije vrijwilligersvergoeding) zijn de kosten op jaarbasis al € 5,4 miljoen. Bij uitkeringsgerechtigden moeten we er nog extra op letten dat zij geen problemen krijgen met hun vergoeding c.q. dat die niet in mindering wordt gebracht op hun uitkering.

De volksvergadering (Landsgemeinde) is de hoogste autoriteit van het kanton Glarus (Zwitserland)

Het proces: agenderen van beneden af en van bovenaf

Hoe komt een onderwerp van buurtplotje of de straat via buurt, wijk, stadsdeel naar het stedelijke niveau van de volksvergadering?

Het basis idee is dat onderwerpen vanuit de buurten zelf naar boven komen en op het moment dat de kwestie opspeelt in meerdere buurten op een steeds hoger schaalniveau worden geagendeerd. Dit gebeurt via de speciaal opgerichte app- en mailgroepen waar de afgevaardigden aan deelnemen. Het gehele proces van agendering wordt ondersteund door het open source systeem van Consul (oorspronkelijk in Madrid opgezet), waarmee deliberatie en besluitvorming mogelijk is. Verderop is weergegeven hoe het in de praktijk werkt (zie voorbeeld Ibrahim in de Appelstraat in Noord).

In het plan wordt voorzien dat er werkgroepen zullen ontstaan die het geagendeerde onderwerp verder uitdiepen, van oplossingen voorzien en met goed en helder geformuleerde besluiten komen. De meeste onderwerpen komen uit de buurten zelf.

Maar de gemeente zal af en toe ook de behoefte hebben om de kanalen naar al die buurtjes en straten te benutten, om meningen op te halen, een uitvraag te doen om mee te denken over ontwikkelingen. Ook dit gebeurt vanaf verschillende schaalniveaus. De gebiedsmanager kan in zijn gebied gemakkelijk het Verenigde Straten netwerk activeren. De stadsdeelbestuurder idem dito voor het hele stadsdeel. En een wethouder kan een discussie starten over een beleidsvoornemen in de buurten waar dit voornemen de meeste impact zal hebben, of in de hele stad.

In het plan hanteren we zes niveaus waarop geagendeerd wordt²

Het buurtje of de straat zelf (4662), de grotere buurt (481), de wijk (99), het gebied (22), het stadsdeel (7) en de stad (1).

Op elk niveau is in principe een gemeentelijk contactpersoon beschikbaar waar de afgevaardigden contact mee kunnen opnemen.

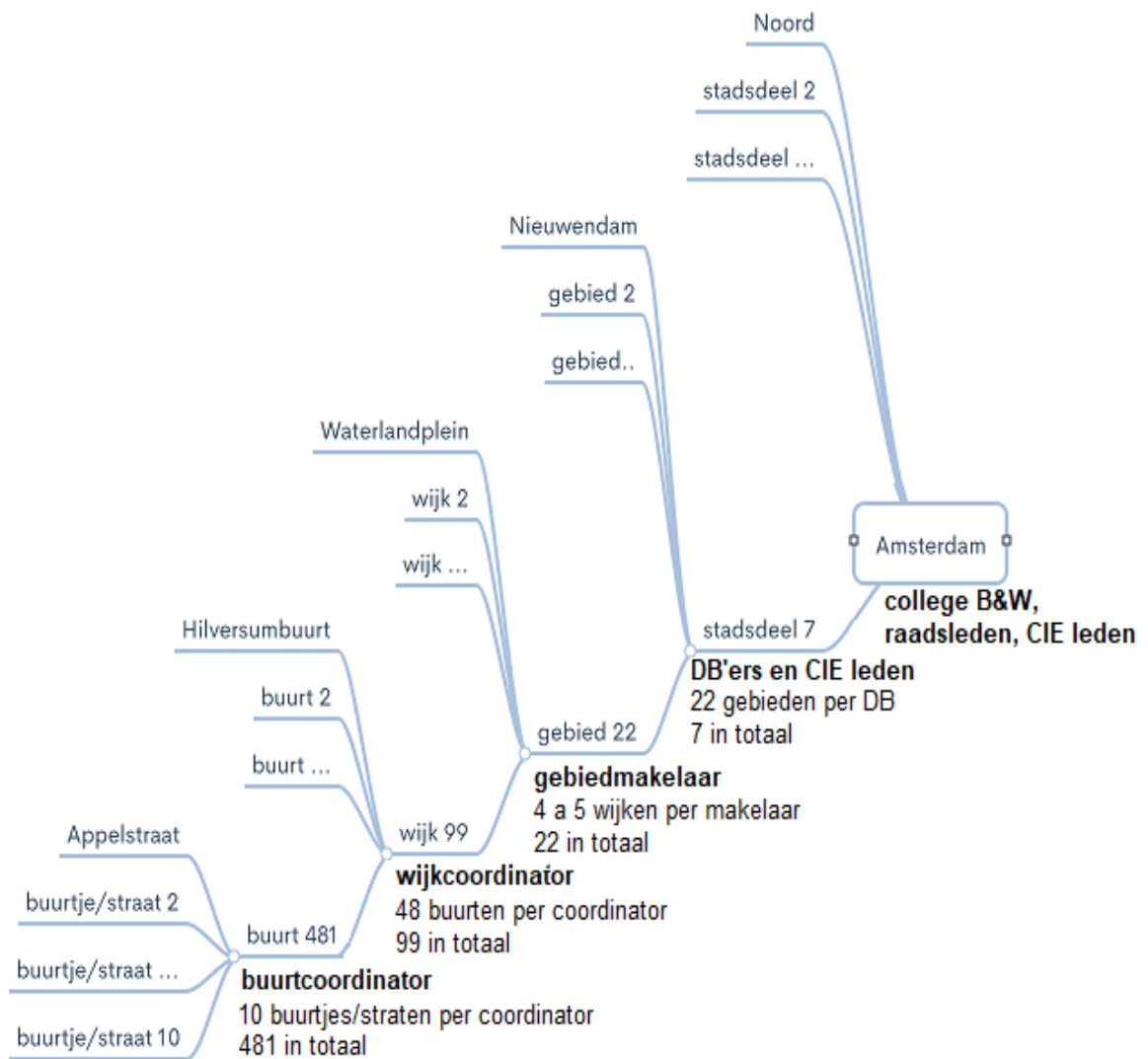
Elke afgevaardigde zit feitelijk in zes kringen: die van de eigen buurtapp of facebookgroep, die van de grotere buurt, de wijk, het gebied, het stadsdeel en niveau van de stad. Bezien wordt of dit teveel is en of er niet 1 of 2 kringen overgeslagen kunnen worden om het behapbaar en overzichtelijk te houden.

De communicatiekanalen verschillen naarmate er meer mensen deelnemen aan de kring. Waar de eerste drie kringen goed te behappen zijn via een app, lenen de andere kringen zich goed voor de mail. Het programma Consul biedt een omgeving voor nog grotere groepen en is dus geschikt voor stadsdeel- en stadsniveau.

Voor de ambtelijke medewerkers, van buurtniveau tot centrale stad is het handig om samen in een groep te zitten en contact te houden over alles wat er speelt. Dit fijnmazige netwerk aan contacten op straatniveau is behulpzaam bij het opvangen van signalen over tal van onderwerpen.

² Dit is gebaseerd op de gebiedsindeling die de gemeente Amsterdam hanteert: <https://maps.amsterdam.nl/gebiedsindeling/>

10

1 afgevaardigde per buurtje/straat
4,662 in totaal

“Ik ben enthousiast over de Verenigde Straten. Ik denk dat als we hier mee gaan experimenteren, er sowieso wel iets uitkomt wat we overeind willen houden.”

- Emre Ünver, stadsdeelbestuurder Nieuw-West

De verhouding tussen Verenigde Straten en de gemeente

De status van de volksvergadering

Voor geslaagde burgerparticipatie is het belangrijk om aan verwachtingsmanagement te doen. De meeste burgers hebben er best begrip voor wanneer hun inbreng zich beperkt tot een adviesstatus die niet per se overgenomen wordt. Maar de status van hun inbreng moet wel van tevoren duidelijk zijn. Het is schadelijk voor het vertrouwen en de betrokkenheid wanneer er verwachtingen worden gewekt en mensen hierin achteraf teleurgesteld worden. De ambitie bij de volksvergadering is evenwel hoog. Daarom is het belangrijk om vooraf met de gemeenteraad duidelijke afspraken te maken. De Verenigde Straten van Amsterdam mogen op stadsniveau drie onderwerpen noemen waarop ze met voorstellen wil komen. Uit die drie moet de gemeenteraad, nadat duidelijk is welke drie onderwerpen geagendeerd worden, bij minimaal 1 onderwerp beloven het besluit dat aangenomen wordt in de Verenigde Straten te bekrachtigen.

Rol en positie ambtenaren, bestuurders, politici, belangengroepen

In ons onderzoek verschilden de meningen over de vraag of collegeleden, raadsleden en/of ambtenaren een prominente rol moeten krijgen in de Verenigde Straten. Sommigen vinden van niet omdat zij bang zijn dat met name politici en bestuurders te sturend zijn waardoor er dan geen sprake meer is van een 'zuiver' burgerstandpunt. Daar staat tegenover dat anderen wijzen op het belang van mede-eigenaarschap en zinvolle interactie in het vinden van gedragen oplossingen voor een stedelijk probleem. Als er zich iets leent voor co creatie dan is het wel samenwerken op een onderwerp dat de hele stad raakt en aan de politiek ook van aangeeft dat de oplossing in samenwerking gedaan kan en moet worden. De massaliteit van de duizenden afgevaardigden neutraliseert ook wel het risico dat een tiental bestuurders en of raadsleden te sturend kunnen optreden. De ervaringen in de coöperatieve wijkraad van Groningen, waar raadsleden wèl een actieve rol hadden, waren daarbij positief.³

Als raadsleden, collegeleden en ambtenaren een rol krijgen in het proces en dit van dichtbij meemaken, dan ervaren ze ook uit de eerste hand wat dit oplevert en worden ze mede-eigenaar van het proces, althans dat gevoel is dan veel sterker.

Meer uitwisseling tussen hen en burgers verhoogt ook het wederzijdse begrip. Ze leren elkaars situatie, denkwijze en dilemma's beter kennen. Voorwaarde is wel dat burgers inhoudelijk in de lead blijven. Vanwege de kwantitatieve voorsprong (duizenden burgers tegen over tientallen politici en ambtenaren) gebeurt dit organisch. Idee is daarbij nog om hen te koppelen aan een buurt of wijk. Wethouders zijn nu al toegewezen aan stadsdelen.

Helder proces

In ieder geval wordt er een stevige structuur en heldere procedures opgezet om er voor te zorgen dat de punten die vanuit de Verenigde Straten worden ingebracht, goed door de gemeente worden opgepakt. Een vlotte samenwerking met de gebiedsteams en de stadsdeelorganisatie en politici is daarbij cruciaal. Men moet elkaar makkelijk weten te vinden. Het projectteam ziet daar op toe.

Naar aanleiding van dit plan van aanpak wordt een projectgroep opgericht bestaande uit mensen die affiniteit en kennis hebben met en van de Verenigde Straten, aangevuld met medewerkers van de gemeente Amsterdam, die ervaring hebben met participatieprocessen, loting, het creëren en

³ Zie <https://cooperatiewijkraad050.nl/>

beheren van databases en met het inzetten van digitale tools ter ondersteuning van deliberatie processen.

De inbedding van de Verenigde Straten in de gemeentelijke en bestuurlijke infrastructuur is een belangrijke succes- of faalfactor. Omdat er op dit moment binnen de gemeente ook voorstellen worden ontwikkeld voor het verbeteren en versterken van het politiek-bestuurlijke systeem (centrale stad en stadsdelen) en van de algehele participatie in Amsterdam, wordt ons plan van aanpak naast de plannen van de gemeente gelegd. Op die manier kijken we naar raakvlakken en overlap. Zo wordt er nagedacht om te werken met gelote wijkpunten van 1000 burgers per stadsdeel die 4 x per jaar geconsulteerd worden over kwesties die spelen in dat gebied. Op twee manieren past dit idee prima bij het idee van de Verenigde Straten. Een deel van de gelote leden van het wijkpunt kunnen bestaan uit de afgevaardigden van de Verenigde Straten, al dan niet geloot. Inhoudelijk past het prima om de agenda van die driemaandelijke raadpleging te baseren op de onderwerpen die uit de Verenigde Straten in het stadsdeel naar voren zijn gekomen.

In het schema is te zien wie van de gemeente en het bestuur op welk niveau contact heeft met de afgevaardigden.

Bekrachtiging door de gemeenteraad

Als de volksvergadering plaatsvindt en er besloten wordt over de kwesties die in de maanden ervoor door de werkgroepen voorafgaand aan de volksvergadering zijn voorbereid, dan is de gemeenteraad voltallig aanwezig. De volksvergadering eindigt met een 'ritueel van bekrachtiging' van alle aangenomen besluiten door de gemeenteraadsleden onder voorzitterschap van de burgemeester, waarna een volksfeest met muziek en dans losbarst.

G1000-burgertop in Amersfoort (2016)

“Ik vind dit project super interessant. De gemeente is nu bezig een nieuw evenwicht te vinden tussen de representatieve en de participatieve democratie en daar past dit heel goed bij.”

– Lene Grooten, raadslid GroenLinks

Communicatie

Dit project slaagt alleen indien we veel mensen bereiken en betrekken en het ons lukt om goodwill te mobiliseren en enthousiasme op te wekken.

Vanuit de gemeente moet er een website (of een plek op de gemeentewebsite) komen waar alle informatie samenkomt. Om de website op niet al te lange termijn in de lucht te krijgen tegen aanvaardbare kosten, houden we hem eenvoudig en maken we zoveel mogelijk gebruik van bestaande applicaties die we of inpluggen in de site, of waarheen we eenvoudig linken. Ook moeten er op één of meerdere momenten liefst huis-aan-huis verspreide kranten of brochures uitgaan met informatie en oproepen om mee te doen. Dit wordt idealiter ondersteund met (betaalde) publiciteit op lokale TV en /of radio.

Om mensen enthousiast te maken moeten we zoeken naar aantrekkelijke culturele vormen, zoals de inzet van aansprekende bekende Amsterdammers als projectambassadeurs, artiesten, stadsdichters en noem maar op. De naamgeving, logo's en gebruikte beelden moeten mensen aanspreken op het Amsterdamer-gevoel.

Met aansprekende woordvoerders, events en inhoudelijk interessante inhoud moeten we de media verleiden om over de Verenigde Straten te berichten. Mogelijk lukt het zelfs om een medium als AT5 te interesseren om partner te worden van dit project en afspraken te maken voor publiciteit. In ruil krijgen zij exclusieve content en/of primeurs.

Op het niveau van de wijken, buurten en/of straten zal de communicatie vooral door de gelote of gekozen vertegenwoordigers moeten worden verzorgd. Ze kunnen hiervoor eigen middelen gebruiken of tools die door ons worden aanbevolen of aangereikt, zoals internetapplicaties, afbeelden en teksten waar ze vrijelijk gebruik van kunnen maken.

Op elk niveau (straat/buurt/wijk/stadsdeel evenals het stedelijke niveau) moet er minimaal eens per jaar een fysieke bijeenkomst komen waarop zaken gepresenteerd worden. Online communicatie kan nooit het lijfelijke samenzijn van mensen vervangen, en dit zorgt ook voor zichtbaarheid voor het publiek en de media. Zulke bijeenkomsten moeten we tot evenement maken waar ook de media belangstelling voor hebben.

Projectorganisatie en financiën

Voor de realisatie van de Verenigde Straten moet een organisatie worden opgezet. Het zal niet allemaal vanzelf gaan immers. De verbinding met de gemeentelijke organisatie, de onderlinge contacten en het optillen van onderwerpen gaat gepaard met een gedegen organisatie. Hiervoor worden middelen vrijgemaakt vanuit gemeente alsook fondsen die sociale cohesie, democratie het interessant worden opgezet bestaande uit een aantal (externe) participatieprofessionals en een aantal vaste ambtenaren, aangevuld met ad-hoc inzet van ambtelijke capaciteit uit het hele gemeentelijke apparaat.

Naar aanleiding van dit plan van aanpak wordt een projectgroep opgericht bestaande uit mensen die affiniteit en kennis hebben met en van de Verenigde Straten, aangevuld met medewerkers van de gemeente Amsterdam, die ervaring hebben met participatieprocessen, loting, het creëren en beheren van databases en met het inzetten van digitale tools ter ondersteuning van deliberatie processen.

De inbedding van de Verenigde Straten in de gemeentelijke en bestuurlijke infrastructuur is een belangrijke succes- of faactor. Omdat er op dit moment binnen de gemeente ook voorstellen worden ontwikkeld voor het verbeteren en versterken van het politiek-bestuurlijke systeem (centrale stad en stadsdelen) en van de algehele participatie in Amsterdam, wordt ons plan van aanpak naast de plannen van de gemeente gelegd. Op die manier kijken we naar raakvlakken en overlap. Zo wordt er nagedacht om te werken met gelote wijkpanels van 1000 burgers per stadsdeel die 4 x per jaar geconsulteerd worden over kwesties die spelen in dat gebied. Op twee manieren past dit idee prima bij het idee van de Verenigde Straten. Een deel van de gelote leden van het wijkpanel kunnen bestaan uit de afgevaardigden van de Verenigde Straten, al dan niet geloot. Inhoudelijk past het prima om de agenda van die driemaandelijkse raadpleging te baseren op de onderwerpen die uit de Verenigde Straten in het stadsdeel naar voren zijn gekomen.

De omvang van de projectbegroting hangt sterk af van de precieze opzet van de Verenigde Straten. Maar als grootste kostenposten zien wij de volgende:

- Het projectbureau: salariskosten van de medewerkers en overhead
- ICT-kosten: centrale projectwebsite en/of ontwikkeling van online tools voor onderling overleg en besluitvorming door burgers (voor zover geen gebruik kan worden gemaakt van bestaande gratis en/of open source applicaties)
- Kosten van fysieke bijeenkomsten: zaalhuur en catering
- Kosten van publiciteit en promotie (huis aan huiskranten, advertenties, tv-spotjes enz.)
- Eventuele vergoedingen voor de vertegenwoordigers
- De volksvergadering zelf, feestelijke bijeenkomst, catering, zaal en techniek...

Risico's

Bij een voorstel als dit is er zeker sprake van een bepaalde mate van wensdenken. Het voorstel komt voort uit een idealistisch democratisch concept. We gaan uit van het goede in de mens, we rekenen op een democratische instelling van onze mede burgers, die al dan niet uit welbegrepen eigenbelang, oog heeft voor de wensen en noden van de mensen in je omgeving. We hebben een blinde vlek voor de minder goede kanten van mensen. We negeren gevoelens van jaloezie, machtsdrift, territorium neigingen, chagrijn, domheid of andere minder fraaie aspecten die horen bij het mens-zijn. Ongetwijfeld komen er in het proces waarin we meer dan vierduizend mensen hopen te vinden, mensen naar voren die minder geschikt zijn om in deze structuur een constructieve bijdrage te leveren. Zeker zullen er dingen misgaan, zullen een aantal mensen teleurgesteld en daardoor boos worden. Maar van belang is of we open staan om daar van te leren en zaken aan te passen als die daar om vragen.

Een paar van de potentiële valkuilen zijn:

- te weinig buurtjes en straten doen mee,
- er zijn gaten, met name in wijken met een lage sociale cohesie,
- in plaats van inclusief en divers blijkt de opzet van de Verenigde Straten de hoger opgeleide, witte 50plus man meer aan te spreken dan Amsterdammers met een niet westerse achtergrond
- er vindt geen goede inbedding in de gemeentelijke organisatie plaats
- de fracties in de gemeenteraad weigeren uitkomsten van de Verenigde Straten te bekrachtigen
- de kosten lopen de spuigaten uit
- er is veel meer tijd mee gemoeid voor de afgevaardigden dan vooraf ingeschat.
-

Deze risico's vormen tegelijkertijd de checklijst bij het opzetten en uitvoeren ervan. Op elk punt wordt actie ondernomen op het moment dat het risico opspeelt. Het hele proces wordt van begin tot eind gemonitord in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam.

“Ik vind het idee van de Verenigde Straten fantastisch. De participatie in Amsterdam is nu gefragmenteerd en versnipperd. Je bouwt dan geen relaties op met de burgers en het zou zo goed zijn om dat wel te doen.” – Sjoukje Alta, directeur gebiedsgericht werken, gemeente Amsterdam

Vuurwerk in Amsterdam, een casus

I De organisatie van de Verenigde Straten

Buurtje Appelstraat in Noord heeft een appgroep met 40 buurtbewoners (in totaal wonen er 100 mensen, maar niet iedereen zit in de buurtapp).

Een persoon uit de app groep heeft de advertentie gezien over de Verenigde Straten van Amsterdam en een andere buurtbewoner heeft contact gehad met een medewerker van het stadsdeel die er over vertelde. Beiden melden in de app het idee van de Verenigde Straten. De vraag wordt gesteld in de app: wie wil meedoen voor een jaar aan de Verenigde Straten? Er zit een link naar meer info bij. Twee mensen melden zich: Ibrahim en Selma. In de buurtapp wordt besloten kop of munt te doen. Maar Selma zegt dat Ibrahim prima is voor het eerste jaar en dat zij graag het tweede jaar wil doen. Aldus wordt besloten.

Afgevaardigde Ibrahim wordt vervolgens 'voorgedragen' aan de projectgroep: hij wordt voor 1 jaar de vertegenwoordiger en contactpersoon voor buurtje Appelstraat in Noord. Hij komt in de buurtapps, de mailgroep en het ondersteunende consul-netwerk.

II De agendering vanuit buurtje Appelstraat

Na de zomer wordt in de buurtapp geopperd om in het buurtje dit jaar geen vuurwerk meer af te steken. Er wonen best wat oude mensen in de buurt en redelijk veel mensen met honden en katten. Dit leidt tot discussie in de appgroep. Ibrahim pikt het op en meldt het in de wijk-appgroep waar hij als afgevaardigde in zit. Het blijkt dat het in alle buurten een issue is. De wijkcoördinator meldt in zijn overleg met andere wijkcoördinatoren in het stadsdeel dat de discussie groeiende is over wat te doen met het vuurwerk. Besloten wordt om in het hele stadsdeel de vraag voor te leggen aan alle afgevaardigden. Ondertussen wordt er in buurten nagedacht over verschillende modaliteiten aan oplossingen rond het probleem van het vuurwerk. Van een totaalverbod tot geheel vrij laten. Daartussen in zitten opties als gezamenlijk vuurwerk inkopen en op een plek in de buurt afsteken met Oud en Nieuw en een optie om alleen siervuurwerk af te steken.

De wethouder is geïnformeerd over de discussie in het stadsdeel en checkt hoe het zit in andere stadsdelen. Ook daar is het onderwerp actueel. Besloten wordt om het verzoek vanuit vele afgevaardigden te honoreren en het onderwerp hoe om te gaan met vuurwerk als besluit voor te leggen aan de Verenigde Straten van Amsterdam. Alle 4662 afgevaardigden wordt gevraagd in te stemmen, waarbij een ondergrens geldt van 60% als extra check om te bepalen of dit onderwerp geschikt is als onderwerp voor de volksvergadering. De gemengde werkgroepen die bezig zijn met het uitwerken van oplossingsrichtingen worden extra ondersteund vanuit de stedelijke dienst. Uitkomst van dat proces is drie of vier oplossingsrichtingen die in de appgroepen worden teruggekoppeld aan alle actieve buurtapp en of Facebookgroepen. Het liefst doen we dit overigens via Consul.

Ibrahim koppelt bij tijd en wijle de vragen en de oplossingen in wording terug in de app groep. Met de informatie die hij zo verkrijgt voedt hij de discussie in de andere geledingen.

III De dag van volksvergadering

Ibrahim stapt in de ochtend op de metro om naar AFAS ZuidOost af te reizen. Op die plek vindt de eerste Verenigde Straten van Amsterdam plaats. Duizenden Amsterdammers stromen erheen, alle afgevaardigd vanuit hun buurtje of straat en met een stem op zak. De dag is feestelijk opgezet, met fijne muziekacts, goede catering en een paar motiverende sprekers. De opening gebeurt door

burgemeester Halsema samen met zeven afgevaardigden, uit elk stadsdeel 1, waaronder Ibrahim, die hiervoor geloot is uit de duizenden afgevaardigden. Er is veel pers aanwezig want in Nederland heeft nog nooit een volksvergadering plaatsgevonden. Naast de duizenden afgevaardigden zijn er tientallen ambtenaren aanwezig, vertegenwoordigers van belangengroepen rond de onderwerpen die behandeld worden, waarvan vuurwerk de belangrijkste is. De burgemeester leidt de volksvergadering. Presentaties worden gegeven van de voorstellen en oplossingen en elke keer vraagt de burgermeester onder de kreet “Het woord is vrij” of er afgevaardigden zijn die hun steun willen betuigen voor een van de voorgestelde oplossingsrichting. Maar ook belangenvertegenwoordigers mogen hun zegje doen. Na de nodige discussie rondes wordt er gestemd met kaarten, in twee of drie rondes. De oplossingsrichting met de meeste stemmen wordt overgenomen. Deze procedure herhaalt zich bij eventuele andere onderwerpen. Ook is er ruimte voor mensen om andere zaken onder de aandacht te brengen die aan de orde zijn geweest in het voorliggende jaar.

In een plenaire gemeenteraadsvergadering die gehouden wordt tijdens de volksvergadering, wordt de uitkomst bekrachtigd door de gemeenteraad.

De dag wordt afgesloten met een spetterend feest en lekker eten.

Kunstwerk 'Power tot the People' van Martijn Sandberg, Hoofddorplein, Amsterdam

Bijlage: voorbeelden ter inspiratie

Verskillende voorbeelden uit het buitenland dienen voor ons als inspiratie. In elk van de voorbeelden zitten raakvlakken met het idee voor de Verenigde Straten, hoewel ze op andere punten ook afwijken. Het gemeenschappelijke element is dat burgers 'van onderop' samenkomen (in het geval van Consul online) om voorstellen te doen en besluiten te nemen. Het grote verschil met Appenzell, Oost-België en Madrid is dat de deelnemers in de Verenigde Straten niet namens zichzelf deelnemen, maar als vertegenwoordiger van een buurt. In Oeganda is dit laatste wel het geval en daarom hebben wij dit voorbeeld ook opgenomen.

Het Oeganda-model uit 1986

In de jaren tachtig, na jaren van bloedige stammenstrijd met wisselende dictators, probeerde de jonge kolonel Museveni in Oeganda een einde te maken aan een 'parlementair' systeem dat door het Westen was opgedrongen. Het probleem was dat politieke partijen werden gevormd op basis van etnische stammen waarvan geen een de meerderheid had. Dus werden er coalities gesloten, die gruwelijk uitpakten voor degenen van de stammen die na verkiezingen golden als verliezers. Museveni kwam met het idee om vertegenwoordigers per straat te kiezen, die samen een vertegenwoordiger van de buurt moesten kiezen en de buurten samen weer mensen voor de stad, de steden op hun beurt voor de regio. Op die manier was het onmogelijk dat de ene etnische groep dominant werd boven de andere. Helaas is dit stelsel in 2005 afgeschaft en is het presidentschap van Museveni ontaard in een dictatuur (hij is na 40 jaar nog steeds aan de macht in Oeganda). Het is helder dat wij ons door de beginperiode laten inspireren 😊

De volksvergadering in Appenzell (Zwitserland)

In dit mini-kanton van 16.000 inwoners is de jaarlijkse volksvergadering de hoogste autoriteit. Deze volksvergadering wordt sinds het einde van de middeleeuwen elk jaar gehouden! Zo'n 4000 mensen nemen gemiddeld deel. Er is een verkozen raad die wetten voorbereid, maar geen wet kan in dit kanton in werking treden zonder dat de volksvergadering het heeft goedgekeurd met handopsteken (er is dus geen stemgeheim, wat problematisch kan zijn). Ook worden jaarlijks bestuurders en rechters gekozen. Elke burger kan in zijn eentje een voorstel op de agenda zetten en elke burger kan – zonder spreekijdbeperking – de volksvergadering toespreken. Echter, omdat de inwoners door het jaar heen regelmatig over politiek spreken, is het vaak voor de volksvergadering al duidelijk hoe de verhoudingen verdeeld zijn. Iedereen krijgt voor een volksvergadering een boekje thuisgestuurd met alle voorstellen en deze worden op de volksvergadering één voor één 'abgestimmt'. De voorstellen gaan over investeringen in het kanton, huisvesting, economie, veiligheid, kortom over alle zaken waar in Nederland een gemeenteraad over gaat.

Gelote burgerraad in Oost-België

In de Duitstalige gemeenschap in Oost-België (77.000 inwoners) is in 2019, naast het gekozen regionale parlement in Eupen, een permanente gelote burgerraad van 24 inwoners ingesteld waarbij waarborgen voor de representativiteit naar geslacht, inkomen, opleidingsniveau en woonplaats zijn ingebouwd. De burgerraad komt regelmatig bijeen en adviseert het parlement. Alle burgers die daarvoor 100 handtekeningen inzamelen mogen onderwerpen aandragen. Politici mogen dat ook, maar dan beperkt tot 3 per jaar. De burgerraad bepaalt zelf welke onderwerpen zij behandelt. Vervolgens organiseert zij een ad-hoc burgerpanel van 25 tot 50 eveneens willekeurig gelote burgers, die gedurende 2 tot 3 dagen beraadslagen over deze onderwerpen en (idealiter unaniem) met aanbevelingen komen. Deze lichten enkelen van hen toe in het parlement in bijzijn van de

verantwoordelijke minister. Het parlement moet dan ofwel de aanbevelingen overnemen, ofwel beargumenteren waarom zij dat niet doet. Hierover moeten zij tijdens een bijeenkomst in gesprek met de burgers. Ook de implementatie van de besluiten wordt door de gelote burgers, de parlementariërs en de minister gevolgd en besproken.

Consul (Madrid)

Consul is een gratis beschikbaar open source internetplatform voor digitale directe democratie. Het werkt via PC en mobiele app. Het is ontwikkeld en toegepast door het gemeentebestuur van Madrid (Spanje) maar wordt nu al door 120 instanties in 90 landen gebruikt. Elke burger kan een account maken, meepraten in debatten (waar officials zich in kunnen mengen) en voorstellen doen. Als een voorstel voldoende ondersteuning krijgt, wordt het ter stemming gebracht. Via een module voor burgerbegroten kunnen burgers voorstellen doen voor de besteding van beschikbare budgetten en hierover stemmen. Voor de stemming checkt het gemeentebestuur de voorstellen op uitvoerbaarheid. In Madrid wordt op deze manier maar liefst 10% van de gemeentebegroting gereserveerd. De Consul-software is aanpasbaar aan lokale behoeften en wensen.

Stadstaat Athene in het oude Griekenland

De Griekse polis Athene, bestaande uit de stad Athene en het omliggende gebied Attika, stond tussen 508 v.Chr. en 322 v.Chr. onder direct democratisch bestuur. Deze Atheense democratie geldt nu als de oudste democratie ter wereld. Belangrijke politieke beslissingen in de stad werden genomen door een volksvergadering (ekklèsia), samengesteld uit de mannelijke burgers van achttien jaar en ouder. Vrouwen, slaven en vreemdelingen (metoiken, vooral immigranten uit andere Griekse staten) waren uitgesloten van deelname aan de vergadering; de deelnemers echter, hadden zo'n veertig maal per jaar spreekrecht en stemrecht over wetgeving. Een raad van vrijwillige burgers, de boulè, diende voorstellen in ter stemming. Ook de rechtspraak was democratisch georganiseerd in de vorm van volksgerichten (dikastèria).

Coöperatieve Wijkraad (Groningen)

De Coöperatieve Wijkraad is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Groningen en wijkbewoners van de Oosterparkwijk die in 2017 van start ging. Elf gelote wijkbewoners nemen daarin samen met zes gemeenteraadsleden beslissingen over de Oosterparkwijk. Wijkbewoners zijn in de meerderheid. Want als het gaat over de wijk, weten zij het beste wat er speelt en wat er nodig is. De Wijkraad bepaalt zelf de onderwerpen waar zij zich over buigt. Het moeten echter onderwerpen zijn die in de wijk zelf spelen en waar de gemeente bevoegd voor is. Het kan bijvoorbeeld gaan om het groen, de parken, speelplekken voor kinderen, veilige straten of kunstwerken in de openbare ruimte. De Wijkraad hoeft echter niet alles zelf te bedenken en beslissen. Er is ook een Wijkpanel met 400 bewoners die ze kunnen vragen mee te denken. Ook voor het panel heeft een loting bepaald wie er in komen.